

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема:

„Ефекти на адаптирания образователен материал по литература при развитието на деца от аутистичния спектър (13-18 години)“,

разработен от ВАСИЛИКИ СТЕФАНΟΣ КЮЧУКИ,

докторант от Докторска програма „Специална педагогика“,

относно присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“

Научен ръководител: доц. д-р Траян Попкочев

Автор на становище: проф. д-н Добринка Тодорина

В условията на интегрирането на децата със специални образователни потребности в масовото училище и по-конкретно на децата от аутистичния спектър, се търсят целесъобразни стратегии за тяхното развитие. Интеграцията в училище на учениците от аутистичния спектър е предизвикателство за всички учители по общо и специално образование. В дисертационния труд правилно се поставя въпросът за подкрепата на децата със специални образователни потребности (СОП) в рамките на общия клас като особено трудна задача, тъй като изисква поддържане на баланс между специалните образователни услуги, необходими на учениците със СОП, и условията за учене, които трябва да бъдат създадени за всички останали ученици. Една от възможностите за гарантирането на развиващ ефект в тяхното обучение е чрез адаптирането на образователния материал по литература. Предложеният от докторант Василики Кючуки подход е стимулиращ и ползотворен. Разработката съответства и на нормативните изисквания на приетия в република Гърция закон. В този смисъл разработената дисертация има своето място и значение.

Дисертационният труд е в обем от 239 страници печатен текст и е структуриран в увод, три глави, заключение, библиография и приложения. Онагледен е с 1 графика и 11 таблици. Библиографският списък е представен от 255 източника, от които 53 на гръцки и 202 на английски език.

А. Анализ на научните постижения:

I. По избирането и формулирането на темата на дисертацията:

1. Василики Кючуки представя ясно и точно обществената, теоретическата и практическата значимост и актуалност на изборния за изследване проблем. Компетентно са изведени аргументите в негова защита.
2. Темата е дисертабилна, предвид мястото ѝ в европейското и гръцкото национално образователно пространство.
3. Формулировката на темата ясно ориентира към спецификата на дисертационния труд и дава точна представа за спецификата на изследването. В представената обща характеристика на дисертационния труд и методологическата рамка на изследването точно се очертава същността на труда в структурно и съдържателно отношение. Коректно се представят изследователска хипотеза, критерии, методи и етапи на изследване, извадка на изследването.

II. По наличието, аргументирането и апробирането на научни идеи, концепции, парадигми:

1. Изборният дедуктивен подход за анализиране на поставения проблем дава възможност за поэтапно и постепенно обхващане и изясняване – понятийно, съдържателно и технологично, в необходимия ред от общото към частното на: спектъра на аутизма (глава първа); влияние на адаптирания учебен материал върху образователния подход към деца с аутизъм (глава втора); педагогически изследвания (глава трета).
2. Концепцията на дисертационното изследване е представена в пълна адекватност със спецификата на проблема. Има съответствие между формулираните обект, предмет, цел, задачи, хипотеза и методика на изследването. Подбрани са подходящи изследователски и статистически методи. Етапите на теоретико-експерименталното изследване са посочени точно и в съответната последователност. Научните инструментариуми са богати по съдържание, съдържат авторски компоненти и са описани коректно при провеждане на педагогическия експеримент.
3. Подбрани са и подходящи, съобразно спецификата на изследването, критерии: придобиване на знания по литература; социално развитие; подобряване на представянето в училище; подобряване на обучението. Още в уводната част на дисертацията докторантката предлага направените констатации по всеки от тези критерии, което според мен е изпреварващо, предвид описание на предстоящо изследване. Статистическият анализ е извършен чрез използването на статистическия софтуер SPSS17.0. Извадката на изследването се представя много точно чрез таблична форма. Адаптацията на литературния материал се описва подробно: кои са творбите и чрез каква интервенция се осъществява адаптацията на текстовете. Представят се и целите на проведените уроци.

4. Характеристиката на лицата с аутизъм е направена убедително. Василики Кючуки обосновава по целесъобразен начин защо аутизмът се определя като спектър. Поставя акцент върху проявите на аутизма чрез „вариране в непрекъснатата линия от по-леките форми (деца с нормална интелигентност и малко аутистични симптоми) до най-тежките форми (деца с тежка умствена изостаналост и множество аутистични симптоми)“.
5. Докторантът демонстрира необходимата компетентност за теоретичен анализ и синтез, както и за сравнителен анализ на различни авторски подходи относно определянето на аутизма, видовете аутизъм, диагностични системи, симптоми на аутизма и причини за аутизма. Прави много добро впечатление познаването на различните понятия, теориите, умелото представяне на дискусиите за тях, както и на собствената позиция (в първа глава).
6. Кючуки е наясно, че симптомите на аутизма варират в зависимост от възрастта, степента на аутизма, съществуването и на други заболявания, темперамента на индивида и факторите на околната среда.
7. Влиянието на адаптирания учебен материал върху образователния подход към деца с аутизъм се представя по целесъобразен начин чрез очертаване на поведенческите и когнитивните характеристики на деца с нарушения от аутистичния спектър, спецификата на преподаване на четене на ученици с аутизъм, преподаване на четене с разбиране на ученици с аутизъм, преподаването на лексика, очертаване уменията за разказване при деца с аутизъм и развиването на комуникационни способности при тези деца (втора глава).
8. Авторът разсъждава правилно относно ролята на учителя при работата с децата от аутистичния спектър, а именно – не да променя начина на мислене на индивида, а да му помага да разбере и да отговори на изискванията на своята среда, като се вземат предвид неговите различия, предпочитания и способности.
9. Обръща се внимание на адаптирането на учебния материал към нуждите на децата от аутистичния спектър по посока на преподаването – да бъде емоционално и приятно, конструктивно и по-успешно както за усвояването на учебното съдържание, така и за личностното развитие на учениците с аутизъм.
10. Добре се разбира ролята на визуалната идентификация, на обучението чрез карти (Flash карти - МАКАТОН), в които се съдържа изображение, под което е и съответната дума. В психологически план правилно се разчита на асоциацията образ-значение-дума.

11. Подходящо място се отрежда и на приказките (по-точно четенето на приказки на глас) като стимулатор на креативността и поощряване на децата да овладяват и структурите на писане и четене.
12. Докторантът е наясно какви са начините за адаптирането на образователното съдържание относно преподаването на четене с разбиране: оформянето на текста в параграфи, преподаването със задаване на подходящи въпроси, метод на социалните истории със съдържане на изображения или снимки, които обясняват текста.
13. Предлага се преподаването на лексика да се постигне чрез използването на нови технологии. Въвежда се лексикална система, която има за цел да помогне на децата да развият речника си чрез визуални и словесни символи и знаци, така че в даден момент да могат да използват ефективно речта си.
14. За изграждане на умение за разказване при деца с аутизъм правилно се разчита на драматичната пиеса, която създава реални условия за преподаване чрез създаването на различни роли и изиграването на диалог или разказ, като се развива умението за разказване, за смяна на гледната точка при разказването и за вникване в емоционалното състояние на героя, от чието име се разказва. При театрализацията се създават условия за непринуденост на междуличностната интеракция, която по начало е проблем при аутизма. Драматичната игра помага за промяна на поведението на децата по отношение на сътрудничеството и разговорите с техните връстници и развитието на социалната инициатива. Разчита се и на практикуване на техниките на невербална комуникация.
15. Силно впечатлява включването на онтодидактическият план на разглеждане на проблема при провеждане на педагогическото изследване (трета глава). Докторантът визира конкретно: избор на образователно съдържание; критерии за този избор; методите за избор; структурата на учебното съдържание и критериите за такова структуриране.
16. Направено е подробно описание на експерименталното изследване още в уводната част на дисертацията, както и в трета глава (може би ненужно повторение на едно и също). Адаптиран литературен образователен материал е използван за ученици от първа и трета година в гимназия и първа година в лицей. Анализира се и мнението на учителите в тези училища за използването на адаптирани образователни материали като цяло.
17. Силен момент в дисертационния труд е използването на статистически методи при представянето и анализирането на

резултатите. В таблична форма точно и ясно се онагледяват получените данни от изследването. Участие взимат общо 171 ученици, от които 8 ученици с аутизъм. Представят се оценките на учениците с аутизъм преди и след използването на адаптиран учебен материал. Прави се сравнителен анализ на данните. От таблицата е видно положителното влияние на направеното адаптиране на учебния материал. Намесата е успешна, тъй като е налице значително повишение на оценките на учениците. В графика се представя стандартизираният размер на ефекта според Коен.

18. Полезно е направеното изследване за мнението на учителите спрямо адаптирането на литературния материал при обучението на децата. Анализирането на всеки от поставените въпроси реално представя какъв ефект се постига от предвидените интервенции. Докторантът обосновава получените резултати. Висок процент от учителите смятат, че адаптираният учебен материал има положителен ефект върху учениците с аутистични прояви. Установено е категорично, че учителите могат да адаптират образователния материал към нуждите и интересите на децата и да използват подходящите методи и материали, които позволяват на учениците да се справят със своите проблеми.

III. По технологичния механизъм за провеждане на теоретико-експериментално изследване и уменията за анализ:

1. Проведеното от докторант Василики Кючуки теоретико-експериментално проучване и използването на подходящи методи на изследване за неговото осъществяване, показва наличието на компетентности за планиране и провеждане на едно цялостно научно изследване.
2. Налице е пълно обхващане на проблематиката чрез много добре очертана предпоставеност и динамика на проблема.
3. Гарантирана е обективност, надеждност и точност на изследването чрез използването на авторитетни автори, различни авторски подходи, коректно измерване на резултатите от проведеното експериментално проучване, включително чрез подходящи статистически методи.
4. Докторантката показва умения за конструиране и провеждане на богато изследване относно внедряване на заложените идеи за диференциация и персонализация на обучението на деца от аутистичния спектър.
5. Демонстрирано е умение за откриване на проблемите и осъществяване на логическа връзка между тях, съпоставяне на авторски подходи, очертаване на дефицитите в изследването,

изразяване на собствена авторска позиция със съответни аргументи, синтезиране на целесъобразни обобщения.

6. Налице е коректно очертаване спецификата на експерименталното изследване. Направен е компетентен количествен и качествен анализ на резултатите: с необходимото таблично и графично представяне на експерименталните данни, търсенето на причинно-следствените връзки, използването на математико-статистически методи на изследване, извеждането на целесъобразни констатации и обобщения.
7. В заключението на труда се правят адекватни обобщения най-вече относно значимостта на разгърнатите идеи, доказването на хипотезата и осигуряването на оптимални условия за повишаване ефективността на обучението. Тази оценка е измерена, наблюдавана и посочена на основата на проведения педагогически експеримент и използваната статистическа обработка на данните.

II. По стила и езика на разработката:

1. Авторът владее научния стил на писане относно адекватността между теоретичната и експерименталната част, логическата взаимовръзка между отделните глави и параграфи, извеждането на адекватни обобщения и собствена позиция по изследвания проблем.
2. Езикът на разработката е четивен, ясен и граматически правилен.
3. Включени са достатъчен брой литературни източници на различни езици (английски и гръцки).
4. Налице е нагледност чрез представяне на изследването предимно чрез таблици и на използван материал в приложенията.

В. Научните приноси в дисертационния труд имат теоретичен и практико-приложен характер. Те са в пълна адекватност със съдържанието на труда. Отговарят на проведеното изследване, поради което изцяло ги приемам. Смятам, че предимно се отнасят до:

1. Обогаляване на теорията за характеризирание на децата от аутистичния спектър: определянето на аутизма, видовете аутизъм, диагностични системи, симптоми на аутизма и причини за аутизма, специфичните проблеми на децата от аутистичния спектър.
2. Разработване на авторска методика на обучението по литература с много добра образователно-възпитателна ефективност относно начините за адаптирането на образователното съдържание в онтодидактически план на разглеждане, в зависимост от важни дидактически детерминанти.
3. Създаване на алтернативен начин на обучение с комбиниране на различни образователни техники, насочен не само към ученици с аутизъм, но и към всички останали ученици, с което се постигат целите, поставени от Единния учебен план на Министерство на

образованието в Република Гърция за така нареченото „съвместно образование“ на учениците със специални образователни потребности в общообразователните училища.

Авторефератът е в съответствие с текста в дисертационния труд. Съдържа основни компоненти от разработката. Направените констатации и обобщения ориентират за съдържанието на дисертацията и компетентностите на докторанта. Посочените публикации на автора по темата са ценни по съдържание и достатъчни на брой за изследвания от този род.

Б. Препоръки и бележки:

1. Тъй като дисертационният труд се разработва и защитава на английски език, не е нужно да има текстове на български и гръцки език (в уводната част и в приложенията). Достотъчно е, че авторефератът е на български език.
2. Има несъответствия в страниците, описани в автореферата (251стр.) и реалните страници на дисертацията (239).
3. В заключението се включват констатации и обобщения от проведеното изследване, но липсват формулирани конкретни изводи и препоръки за педагогическата практика.
4. Добре е на основата на дисертационния труд докторантката да подготви монография, която да бъде ориентир както за специалните педагози, така и за учителите в общообразователните училища.

В. Въпрос: Какви проблеми имат да разрешават учителите, които работят с деца от аутистичния спектър?

Г. Заключение:

Представеният дисертационен труд, разработен от Василики Кючуки, отговаря на изискванията, които се предявяват към дисертации за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

Демонстрирани са компетентности за откриване на дисертабилен проблем и неговото успешно разработване чрез подходящо теоретико-експериментално изследване и адекватен инструментариум.

На основата на очертаните достойнства на труда, компетентностите и приносите на автора, давам с убеденост положителна оценка на Василики Кючуки за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ по Докторска програма „Специална педагогика“.

12.01.2019 г.
Благоевград

Автор на становището:
проф. д.п.н. Добринка Тодорина